

HET KLEINE ANTWOORD OP GROTE VRAGEN

Jack van Ham, directeur interkerkelijke ontwikkelingsorganisatie ICCO

Kleinschalige, duurzame productie heeft Suriname veel te bieden. Het versterkt lokale gemeenschappen – en dat heeft ontelbare voordelen. Een verhaal over bosbedrijven, superfood en een Surinaamse kip.

Een congres over duurzame ontwikkeling. Gelukkig is dat geen uitzondering meer. Want dat betekent dat milieu- en armoedeproblemen meer aandacht krijgen. Steeds meer bedrijven houden rekening met de bekende formule voor maatschappelijk verantwoord ondernemen: People, Planet, Profit. De drie P's. Dat ligt fijn in de mond. Hoe je het ook noemt, die drie elementen horen in balans te zijn. En die balans is wat duurzaam echt duurzaam maakt. Niet alleen bij bedrijven, maar bij *alle* duurzame ontwikkelingen. Met andere woorden: duurzame ontwikkeling vindt een evenwicht tussen sociale, ecologische en economische factoren.

People, Planet, Profit. Maar die drie factoren houden lang niet altijd gelijke tred. Houden grote producenten wel rekening met wat ontwikkelingen betekenen voor de lokale bevolking, voor de machtsverhoudingen en voor de welvaart van kleine producenten? Meteen maar een voorbeeld. Een sprékend voorbeeld. Biobrandstof. Dat mag dan de uitstoot van CO² verminderen, echt duurzaam is het nog niet. In ieder geval niet zolang de productie ervan nog ten koste gaat van maagdelijk bos en vruchtbare landbouwgronden, niet zolang het de voedselprijzen doet stijgen en niet zolang het kleine producenten van hun land verdrijft. Daarom is het belangrijk steeds te blijven vragen: pakken we dit nu ecologisch, economisch én sociaal verantwoord aan? Profiteren lokale gemeenschappen ervan?

Meer power

ICCO werkt met organisaties die zich richten op 'empowerment'. Dat is een moeilijk te vertalen begrip. Empowerment betekent zoveel als: mensen stimuleren zich te ontwikkelen en te groeien. Samen zoeken naar mogelijkheden waardoor mensen volledig in hun eigen bestaan kunnen voorzien. De organisaties die ICCO steunt, herkennen en versterken die mogelijkheden van ondernemers in inheemse gemeenschappen. Ketenontwikkeling is zo'n mogelijkheid. Dat houdt het volgende in: sommige kleine lokale producenten zijn erin geslaagd hun producten te verkopen aan nationale of - internationale bedrijven. Denk aan podosiriproducenten in Pará, Brazilië. Die leveren açai-bessen voor het nieuwe CoolBest Açai. Dan kun je zeggen: die producenten zijn er toch al op vooruit gegaan? Ze zijn gekoppeld aan de markt en hebben meer zekerheid over de afzet van hun product. Maar daar gaat het ons niet alléén om. Kleine producenten moeten ook een betere positie krijgen in die keten, zodat ze meer invloed hebben en niet afhankelijk zijn van één monopolist. Zodat ze een stap verder maken, en niet alleen de grondstoffen leveren, maar ook verwerken. Zo worden deze groepen minder kwetsbaar, behalen ze meer toegevoegde waarde en kunnen ze hun economische positie duurzaam verbeteren. Dán spreken we van ontwikkeling. Niet alleen ecologisch, maar ook economisch, ook sociaal. Dat maakt een ontwikkeling duurzaam.

Duurzaamheid hangt voor ICCO dus samen met empowerment van marginale groepen. Zijn er dan veel van die groepen in Suriname? Zeker. Dat is niet vreemd voor een land waar de helft van de bevolking woont op 1/900^e van de landoppervlakte en de andere helft in kleine plukjes verspreid is over een uitgestrekt oerwoud. Die binnenlandse groepen hebben een enorm economisch potentieel. Veel organisaties zien die potentie en proberen die zoveel mogelijk te benutten. Dat doen ze door het stimuleren van kleinschalige, lokale, duurzame productie. Hoe meer grondstoffen zelf geproduceerd, verwerkt en verhandeld worden, hoe groter de voordelen voor de lokale bevolking én voor Suriname als geheel. Let wel, dit zijn projecten die niet alleen in sociaal en ecologisch, maar ook

in economisch opzicht hoge ogen gooien. Want hier zijn inkomsten te behalen die groter zijn dan wat Suriname nu aan de grootschalige land- en mijnbouw overhoudt. Daarmee is kleinschalige productie dus zowel voor de lokale als voor de landelijke economie een belangrijke aanjager.

Sappig voorbeeld

Voorbeelden van duurzame, kleinschalige productie liggen overal voor het grijpen. Zo zijn er organisaties in de regio Marowijne die samenwerken met gemeenschapsbosbedrijven. Wat zijn dat? Dorpen waarvan de inwoners het gemeenschapsbos gezamenlijk op een duurzame manier exploiteren. Zodat het bos niet verdwijnt, maar juist in stand gehouden wordt, terwijl de betrokkenen er een redelijk inkomen uit verwerven. Zo hakken ze bijvoorbeeld alleen zoveel bomen om dat het bos zich het beste kan herstellen. Ergens anders in Marowijne, begeleiden partners van ICCO enkele honderden kleine producenten met betere en schonere productiemethoden. Denk hierbij aan gifloze fruitteelt en een efficiëntere manier van kippen houden. Ook brengen de partners een betere toegang tot lokale markten tot stand. Het gevolg is dat de boeren meer produceren, hogere prijzen krijgen en bovendien geen geld kwijt zijn aan chemicaliën. Dat betaalt zich uit: het inkomen van deze producenten stijgt binnen drie jaar structureel met minimaal 25 procent. En alle investeringen voor die duurzame productie gebeuren door boeren zelf en worden aangevuld met microkrediet. Er komt dus geen subsidie aan te pas.

Voor wie nog niet overtuigd is: een derde voorbeeld. Een heel gezond voorbeeld, bovendien, dat rijk is aan antioxidanten. Dan gaat het natuurlijk over podosiri, alias 'açai', een vrucht van palmbomen. 'Superfood' noemen veel westerse afnemers deze bessen. En in de reclames heet het: 'Een verloren fontein van de jeugd'. Als die reclamemakers gelijk hebben, zouden de meeste inheemse Surinamers meer dan tweehonderd jaar oud worden. Maar dat het een enorm voedingsrijk en gezond product is, dat staat als een paal boven water. En behalve heel gezond is de açai ook een *booming* product. Het is een prachtig voorbeeld van integraal bosgebruik, waarbij een inkomen aan de natuur ontleend wordt zonder iets te vernielen. De vruchten worden geplukt en daarna verwerkt tot sap. Dit gebeurt op meer dan 50 plaatsen in Paramaribo, 25 kleinschalige verwerkingspunten in Moengo en 20 in Albina. En dit alles vooral door Marronvrouwen. Het is belangrijk deze productie te stimuleren en professionaliseren, zodat fruitverwerking kan toenemen en de kwaliteit verbetert. Er is een grote vraag naar het product. Met potentie voor de nabije en verre exportmarkt. Een ICCO-partner zet zich ervoor in de export van açai naar Frans-Guyana te legaliseren. Zo is deze vrucht niet alleen goed voor de gezondheid, maar ook voor de welvaart van lokale gemeenschappen.

Sociaal voordeel

Het is niet verrassend dat de voordelen van duurzame ontwikkeling te vinden zijn op dezelfde drie gebieden als die ik eerder noemde: sociaal, ecologisch en economisch.

Om te beginnen de *sociale* belangen. Die liegen er niet om. Kleinschalige productie leidt tot meer welvaart en gemeenschapsopbouw. Daarmee is het een motor voor de ontwikkeling van inheemse groepen. De leden ervan hoeven hun heil niet langer te zoeken in Paramaribo, waar meestal toch geen werk op ze wacht. In plaats van onder barre omstandigheden werkloos in de stad te wonen, kunnen ze een rol van belang spelen in hun eigen regio. Hiervoor is wel goed onderwijs in de regio nodig. Het ontwikkelen van die onderwijsvoorzieningen is niet uitsluitend een overheidstaak: ICCO werkt samen met het Zeister Zendings Genootschap, districtscommissarissen en lokale organisaties en gezagsdragers om vakgerichte scholing te stimuleren en aansluiting van school en werk te verbeteren. Onderwijs is van groot belang voor het benutten van economische potentie én het kan een vliegwiel zijn voor weer nieuwe kleinschalige productie.

Ecologisch voordeel

Er zijn dus zwaarwegende sociale argumenten voor duurzame ontwikkeling in het binnenland. Niet onbelangrijk zijn ook de *ecologische* voordelen. Een flinke milieubedreiging in het binnenland is de niet-duurzame houtoogst en in sommige gebieden de zwerflandbouw en mijnbouw. Het overgrote deel van Suriname is bedekt door een deel van het tropische Amazonewoud. Dit woud heeft heel veel te bieden, ook op economisch gebied. Maar als het gekapt wordt, valt er maar één keer iets aan te verdienen. Terwijl er zoveel manieren zijn om duurzaam een inkomen uit het regenwoud te halen. Maak een overzicht van hoe het woud nu gebruikt wordt, en het is meteen duidelijk dat Suriname daar bitter weinig harde dollars uit haalt. Veel van de inkomsten uit het regenwoud belanden op buitenlandse bankrekeningen. Het komt niet ten goede aan de lokale bevolking, meestal niet eens aan de Surinaamse economie. En intussen zorgt illegale kleinschalige mijnbouw voor grondwatervergiftiging en worden delen van het woud onnodig platgelegd. Dagmijnbouw heeft een verwoestend effect op productiemogelijkheden. Rondom Moengo, in Marowijne, zijn talloze voorbeelden te zien van plekken die jaren geleden zijn verlaten en totaal desolaat achterbleven: braakliggende terreinen waar elk gewas weigert te groeien. En dat terwijl er zoveel manieren zijn om producten te ontwikkelen zónder roofbouw te plegen op het bos. Zo kunnen generatie na generatie dat bos nog gebruiken als duurzame bestaansbasis.

Economisch voordeel

Ik noemde duurzame ontwikkeling een sociale en ecologische oplossing. Dan ontbreekt nog één aspect. Want er zijn ook doorslaggevende *economische* argumenten voor duurzame ontwikkeling van het binnenland. Een van de meest in het oog springende economische belangen is het binnen Suriname houden van de inkomsten uit het eigen land. Komen die ten goede van lokale gemeenschappen, dan groeit in het binnenland de koopkracht. En daar profiteert de hele Surinaamse economie van. Een ander voordeel van duurzame ontwikkeling is dat lokale gemeenschappen in staat zijn onderwijs en gezondheidszorg te bekostigen. Dat is een sociaal belang, maar ook een economisch voordeel. Op de langere termijn zorgt dat voor een beter toegeruste, zelfstandige beroepsbevolking waarvan de steden veel profijt kunnen hebben. Niet alleen omdat die bevolking producten maakt die in de stad aftrek vinden, maar ook omdat er werknemers worden opgeleid waar in de stedelijke economie vraag naar is.

Ook toerisme is een economische factor van formaat. Want laten we er geen doekjes om winden: Suriname is een prachtig land en er zijn heel veel mensen die graag het binnenland zouden bezoeken. Al die toeristische mogelijkheden kunnen lokaal georganiseerd worden. De initiatieven zijn er al. En dan heb ik het niet over grootschalige bedrijven die geheel in handen zijn van buitenlandse investeerders. Want de winsten hiervan vloeien even hard weg als het water in de Surinamerivier richting de Atlantische Oceaan. Nee, ik bedoel dan projecten waarbij de lokale bevolking een grote bijdrage heeft in het ontwikkelen en uitvoeren van toeristische voorzieningen. Want alleen zo kan de lokale gemeenschap delen in de winst, zoals gloednieuwe initiatieven in Brokopondo al laten zien.

Toegift

Het is moeilijk om niet overtuigd te worden door de sociale, ecologische en economische belangen om het binnenland te ontwikkelen. Maar er is nóg meer. Als toegift geef ik nog een geopolitiek argument. De grenzen van Suriname liggen in het oerwoud. Daar staan geen slagbomen met keurig geüniformeerde grenswachten. De grens met Brazilië is al niet zo duidelijk meer. En er zijn allerlei plannen om wegen door te trekken naar Brazilië, naar Venezuela, en dwars door de drie Guyana's heen. Hier ligt het risico van volksverhuizingen op de loer. Er zijn flinke bevolkingsconcentraties in Noordoost-Brazilië. Het valt te verwachten dat die in beweging komen. Op dit soort infrastructurele plannen moet de binnenlandse bevolking voorbereid worden. En de beste manier is om ze de mogelijkheid te geven zich economisch te ontwikkelen en weerbaar te worden. Een sterke lokale

economie en een stevig lokaal bestuur vormen een buffer, een regulerende omgeving, waardoor Suriname de instroom van mensen in goede banen kan leiden en de grenzen duidelijk kan houden.

Wat te doen?

Mensen, milieu en economie in evenwicht brengen. Dat is een eersteklas ambitie. Maar hoe moet dat precies gebeuren? Stap voor stap, zoals altijd. Een congres als dit kan een belangrijke rol spelen. Hier ontmoeten mensen met gedeelde én verschillende visies elkaar. Hier kan in het bewustzijn van alle betrokkenen het besef groeien dat duurzaam produceren de enige zinvolle manier is om toekomstgericht zaken te doen. Maar bovenal: hier kunnen afspraken gemaakt worden om al de kleine stapjes te maken die nodig zijn om de weg richting een duurzame toekomst af te leggen.

Ik ben ervan overtuigd dat steeds meer Nederlandse bedrijven de zakelijke mogelijkheden zien van samenwerking met duurzame Surinaamse ondernemingen. Want wat ICCO betreft gaat het om kennis delen. Gaat het om gelijkwaardige samenwerkingsverbanden waarvan iedereen profiteert. En gaat het ten slotte om het sámen met kleine producenten ontwikkelen van internationale handelsketens.

Kiezen voor duurzaamheid betekent kiezen voor de toekomst. En kiezen voor de toekomst gebeurt niet alleen met grote woorden, handtekeningen en stempels. Dat begint met het produceren van bosmarkoesa, het verwerken van açai tot sap, het eten van kleinschalig geteelde groenten, ja, zelfs met het kopen van een Surinaamse kip op de markt in Paramaribo.

Op dit congres presenteren lokale producenten deze producten. Ook draaien er filmpjes over projecten en initiatieven van de organisaties waarmee ICCO werkt. We hopen dat die organisaties u inspireren en ideeën aanreiken om zelf ook een rol op te eisen in de duurzame ontwikkeling van Suriname.

ICCO is een interkerkelijke organisatie voor ontwikkelingssamenwerking. In meer dan vijftig landen wereldwijd ondersteunt ICCO ondernemende mensen. Bijvoorbeeld bij het opzetten van bedrijven, scholen en vakbonden. Maar ook initiatieven die vrede en democratie bevorderen kunnen op steun rekenen. ICCO helpt mensen een menswaardig bestaan op te bouwen. Ieder mens verdient respect en een gelijke behandeling en draagt de verantwoordelijkheid om zo ook met anderen om te gaan. Vanuit de bijbelse opdracht van 'barmhartigheid, gerechtigheid en heilheid van de schepping' werkt ICCO aan duurzame armoedebestrijding.

030-6927811
www.icco.nl
info@icco.nl